

БЮЛЕТЕН

ПОТРОШУВАЧ

Јуни 2012
БРОЈ 22

Во овој број читајте:

РЕКЛАМИТЕ И ИСХРАНАТА

ШТО Е БЕЗБЕДЕН, А ШТО Е ОПАСЕН ПРОИЗВОД, КАКВИ СЕ ДОЛЖНОСТИТЕ НА ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ, ДИСТРИБУТЕРИТЕ, ТРГОВЦИТЕ

БЕЗБЕДНОСТ НА ДЕТСКИТЕ ИГРАЧКИ

ОД ВЕУС PRESS RELEASE 05/06/2012

ОД СОВЕТОДАВНОТО БИРО СКОПЈЕ

ЛИФТОВИ И НИВНО ОДРЖУВАЊЕ

ШТО СЕ ДОЛЖНИ ДА ВИ ОБЕЗБЕДАТ ЗДРАВСТВЕНИТЕ УСТАНОВИ

ШТО Е ПАРИЧЕН ДЕПОЗИТ?

ТЕСТ- ЕЛЕКТРИЧНИ ЧЕТКИ ЗА КОСА

ШТО ПРЕТСТАВУВА ЕКОЛОШКОТО ПРОИЗВОДСТВО НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА?

ISSN 1409-7729

9 771409 772003 >

ИСХРАНА:

- Рекламите и исхраната

ПРАВНА ОБЛАСТ

- Што е безбеден, а што е опасен производ, какви се должностите на производителите, дистрибутерите, трговците

ОД НАШАТА ПРАКТИКА

- Од Советодавното биро Скопје

ДОМУВАЊЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

- Лифтови и нивно одржување

ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ

- Што е паричен депозит?

ПРАВА НА ПАЦИЕНТИТЕ

- Што се должни да Ви обезбедат здравствените установи

ТЕСТ

- Електрични четки за коса

ЕКОЛОГИЈА

- Што претставува еколошкото производство на електрична енергија?

impressum

Билтен на потрошувачите на Македонија

Главен и одговорен уредник:
Маријана Лончар - Велкова

технички уредник:
Елизабета Спиридонова

издавачки совет:
Проф. д-р Јадранка Дабовиќ-Анастасовска, проф. д-р Лидија Петрушевска-Този,
д-р Сања Поповска Василевска

уредувачки одбор:
Маријана Лончар-Велкова,
Елизабета Спиридонова,
Епаминонда Главинац

лектор:
Јасмина Ѓоргиева

издава:
Организација на потрошувачите на Македонија

адреса:
ул. Водњанска бб,
П. факс 150, 1000, Скопје
тел/факс 3179 - 592, тел. 3212-440
E-mail: marlon@opm.org.mk
opm@opm.org.mk
www.opm.org.mk

Билтенот е заведен во регистарот на весници во Секретаријатот за ин формации на Владата на Република Македонија под бр. 10-283/2. Според мислењето на Министерството за култура на Република Македонија за Билтенот на потрошувачите на Македонија се плаќа повластена стапка на данок.

РЕКЛАМИТЕ И ИСХРАНАТА

Потрошувачите во Европа ја почитуваат правилната исхрана и, кога ја бираат и купуваат храната, тие главно се потпираат на рекламните тврдења. Тврдењата за правилна исхрана се покажаа како ефикасна маркетиншка алатка затоа што потрошувачите во неа гледаат лесен и брз начин да ги изберат оние рекламирани прехранбени производи за кои веруваат дека ќе придонесат во нивната правилна исхрана.

Но, за жал, се покажа дека ваквите маркетиншки тврдења често не се оправдани и дека тие не се добар водич за правилен избор на прехранбени производи. Многу често ваквите тврдења го даваат само едниот аспект на производот. На пример, се тврди дека производот содржи ниско ниво на шеќер, додека не се напоменува дека производот содржи високо ниво на сол и масти што е веќе храна која не треба да ја конзумираме многу често. Како резултат на тоа, потрошувачите ги засноваат своите одлуки на нецелосни информации.

Од друга страна, проблем со кој се соочуваат многу земји во Европа и во светот е порастот на гојазноста, вклучително и гојазноста кај децата. Од тие причини, обезбедувањето на точни и јасни информации е од голема важност за потрошувачите, особено кога се во прашање децата и младите. Рекламите насочени кон децата многу влијаат врз нивната перцепција во однос на изборот на разни видови на храна. Децата се всушност целната публика за широк спектар на софистицирани кампањи за прехранбени производи кои ги опфаќаат сите маркетинг медиуми. Уште повеќе, рекламирањето храна честопати оди во текот на детските емисии. Малите деца не се во состојба да разликуваат реално од имагинарно, како и тоа што претставува маркетинг и тоа што не е маркетинг. Ваквата разлика е тешка и за тинејџерите кои често се под влијание на маркетингот и маркетиншките тактиките и тоа во период кој е многу важен за нивно насочување кон правилна исхрана која е толку значајна за нивното здравје и развој.

Маркетингот на храна богата со сол, шеќер, масти и сл. може да ги поткопа напорите на релевантните институции, родителите и старателите, за поттикнување на правилната исхрана кај децата и тинејџерите.

Во согласност со UK Food Standards Agency's (FSA), во однос на шеќерите, мастите, незаситените масни киселини и солта, на т.н. „семафор систем“ се дефинирани високо ниво, медиум - средно ниво и ниско ниво на овие состојки во храната. Високото ниво е означено со црвена боја на семафорот, ниските нивоа се со зелена боја на семафорот, а со жолта боја е означено средното, медиум ниво.

Во табелите подолу се дадени нутритивните вредности на храната во однос на содржината на шеќер, масти, масни киселини и сол во 100 г храна и напитки.

Правилната исхрана е добро и важно да се воспостави уште во детството, не само заради сочуввање на здравјето во текот на најраната возраст, туку и долгорочно, за подоцна во животот. Затоа, Меѓународната организација на потрошувачите - Consumers International (CI) препорачува соодветни правила за рекламирање на храна, особено кога рекламата е насочена кон децата. Рекламите не треба да ги охрабруваат децата прекумерно да конзумираат храна која е богата со шеќер, масти. Рекламите за храна не треба да доведат во заблуда или забуна. Тие треба да се поткрепени со научни тврдења и не треба да дадат лажан впечаток за исхраната или да прокламираат здравствени придобивки од конзумирање на таков вид храна.

Во храна

Хранливи материи	Високо ниво	Средно ниво	Ниско ниво
Шеќери (во 100 г)	над 15 г	помеѓу 5 г и 15 г	5 г и помалку
Масти (во 100 г)	над 20 г	помеѓу 3 г и 20 г	3 г и помалку
Незаситени масни киселини (во 100 г)	над 5 г	помеѓу 1,5 г и 5 г	1 г и помалку
Сол (во 100 г)	над 1,5 г	помеѓу 0,3 г и 1,5 г	0,3 г и помалку

Во напитки

Хранливи материи	Високо ниво	Средно ниво	Ниско ниво
Шеќери (во 100 г)	над 6,3 г	помеѓу 2,5 г и 6,3 г	2,5 г и помалку
Масти (во 100 г)	над 10 г	помеѓу 1,5 г и 10 г	1,5 г и помалку
Незаситени масни киселини (во 100 г)	над 2,5 г	помеѓу 0,75 г и 2,5 г	0,75 г и помалку
Сол (во 100 г)	над 1,5 г	помеѓу 0,3 г и 1,5 г	0,3 г и помалку

Што е безбеден, а што е опасен производ, какви се должностите на производителите, дистрибутерите, трговците

Безбеден производ е производ кој во нормални услови на користење, вклучително и рокот на неговата употреба, не претставува каков и да е ризик за безбедноста и здравјето на луѓето (потрошувачите, особено децата и старите лица), имајќи ги предвид неговите својства, составот, пакувањето, упатството за составување, употреба и одржување. Исто така, се зема предвид и дејството врз други производи кога се користи заедно со други производи и презентацијата на производот, неговите ознаки, етикета, упатствата за користење, фрлање и какви било други ознаки или информации дадени за производот.

Опасен производ е оној производ што не ги исполнува предвидените услови за безбеден производ. Тоа се производите кои имаат форма, мирис, боја, изглед, пакување, етикета, волумен или големина и како такви можно е потрошувачите, особено децата, да ги заменат со прехранбени производи и да ги ставаат во уста, да ги цицаат или да ги голтнат, што може да биде опасно и да предизвика задушвање, труење, перфорирање или опструкција на дигестивниот тракт и слично. Производителите и дистрибутерите, во случаи кога знаат или претпоставуваат, врз основа на информации кои ги имаат, дека производите што се пласирани на пазарот се ризични за потрошувачите и не се во согласност со општите барања за безбедност, се должни веднаш да ги информираат надлежните органи за преземање дејствија заради заштита на потрошувачите од тие ризици. Покрај известувањето на надлежните органи, производителите и дистрибутерите можат и да ги повлечат производите од пазарот заради избегнување на ризиците.

Во своето редовно работење, трговецот треба да даде информации за ризиците на производот во текот на неговата употреба, особено таму каде што таквите ризици не се очигледни, да преземе мерки на претпазливост од ризици, како и дејствија за нивно избегнување.

Трговецот е должен да му продаде на потрошувачот производ, односно да му даде услуга од таков квалитет и квантитет кој целосно одговара на утврдените технички барања и прописи, на пропишаните стандарди, нормативи и услови предвидени со договорот, барањата што биле истакнати, како и на информациите што трговецот ги дал за производот или услугата.

БЕЗБЕДНОСТ НА ДЕТСКИТЕ ИГРАЧКИ

Детска играчка е секој производ произведен или наменет исклучиво или неисклучиво за употреба во играта за деца под 14-годишна возраст. За да може да биде пуштена во промет играчката мора да ги исполнува основните безбедносни барања и тоа:

Општо безбедносно барање

- Кога играчката се користи во согласност со нејзината намена, односно на предвидлив начин, земајќи го предвид однесувањето на децата, не треба да ги загрозува безбедноста или здравјето на корисниците или на трети лица.
- Етикетите и упатствата за употреба треба да упатуваат на опасностите и ризиците поврзани со употребата на играчката и кон начините за избегнување на таквите опасности и ризици.

Посебни безбедносни барања кои се однесуваат на:

- физичките и механичките својства
- запаливоста
- хемиските својства
- електричните својства
- хигиената и
- радиоактивноста на играчката

Што не се смета за детска играчка?

Под детска играчка не се сметаат:

- украсни предмети за прослави и свечености;
- производи за колекционери, под услов производот или неговото пакување да имаат видлива и читлива ознака дека производот е наменет за колекционери не помлади од 14 години. Примери за оваа категорија се:
 - (а) детални и верни модели, сразмерно намалени,
 - (б) комплекти за склопување на детални модели,
 - (в) народни и украсни кукли и останати слични производи,
 - (г) историски копии на играчки и
 - (д) репродукции на вистинско огнено оружје;
- спортска опрема, вклучувајќи ролшуи, ролери и скејтборди наменети за деца со телесна тежина поголема од 20 кг;
- велосипеди со максимална висина на седиштето повеќе од 435 мм, мерена како вертикално растојание од тлото до врвот на површината на седиштето, со седиштето во хоризонтална положба и спуштено во најниската можна положба;
- тротинети и останати превозни средства наменети за спортување или за патување на јавни патишта или патеки;
- возила на електричен погон наменети за патување на јавни патишта или патеки, или на нивните тротоари;
- водна опрема наменета за употреба во длабоки води и средства за учење пливање на деца, како што се гуми и помагала за пливање;
- сложувалки со повеќе од 500 делови;
- пушки и пиштоли кои користат компресиран гас, со исклучок на пиштоли и пушки на вода, и стрели за лакови подолги од 120 см;
- огномет, вклучувајќи ударни каписли кои не се специјално направени за играчки;
- производи и игри со стрелачки предмети со остри врвови, како што се стрели за пикадо со метални врвови;
- функционални образовни производи како, на пример, електрични шпорети, пегли или други функционални предмети кои работат на номинален напон над 24 волти и кои се продаваат исклучиво за наставни цели под надзор на возрасни лица;
- производи наменети за образовни цели во училишта или друг педагошки контекст под надзор на возрасно наставно лице, како научна опрема;
- електронска опрема, како персонални компјутери и конзоли за игри кои се користат за пристап на интерактивен софтвер и нивната периферна опрема, освен ако електронската и соодветната периферна опрема не се посебно направени и наменети за деца и имаат сопствена вредност на детска играчка, како што се специјално направени персонални компјутери, тастатури, џојстици или волани;
- интерактивен софтвер, наменет за слободно време и за забава, како што се компјутерски игри и нивните носачи, како ЦД;
- цуцли и лажалки за бебиња;
- светлосни тела привлечни за деца;
- електрични адаптери за играчки;
- модни додатоци за деца кои не се наменети за користење при игра.

Најдобрите фудбалери од Европа тргнаа во освојување на европското првенство ЕУРО 2012 во Полска и во Украина во дресови кои содржат тешки метали и токсични супстанции – открива ВЕУС. Тестирани се 9 ЕУРО 2012 дресови и кај сите е откриено загажувачко ниво на хемискиот состав. Се напоменува дека овие дресови не претставуваат опасност само за играчите на националните селекции, туку и за фановите ширум Европа кои сакаат да поседуваат официјални дресови на фудбалски репрезентации. Оловото, тежок метал, се наоѓа во 6 од 9 тестирани дресови и тоа оние на Шпанија, Германија, Украина, Русија, Франција и Италија. Кај дресовите на Шпанија и Германија оловото го надминува законски дозволеното ниво на производи за деца. Судејќи по ова, Роналдо, Ван Перси и нивните соиграчи од Португалија и Холандија ќе играат во дресови кои содржат никел. Дресовите на земјата-домаќин, Полска, треба да бидат потполно забранети поради тоа што содржат органокалајни соединенија (се користат за спречување на мирис на пот) во дози поголеми од законски предвидените. Органокалајните соединенија можат да бидат отровни за нервниот систем. Nonilfenol-от кој може да ја наруши функцијата на ендокриниот систем и е забранет како штетен за животната средина, е откриен е во дресовите на Шпанија и на Италија.

Од ВЕУС
Press Release
05/06/2012

„Фудбалските навивачи плаќаат и до 90 евра за дресот на својот омилентим. Затоа, треба да се очекува дека ќе добијат квалитетен и безбеден производ и оттаму е необјасливо и неприфатливо да се употребуваат тешки метали во производите за масовна потрошувачка. Јасно е дека ова е груб фаул од страна на производителите кои користат штетни супстанции по здравјето на луѓето и нивната животна средина - истакна Monik Goiens, генерална директорка на ВЕУС.

Резултатите од тестирањето на членките на ВЕУС покажаа дека европското законодавство за употреба на хемикалии е неефикасно во забраната на опасни материји за потрошувачките производи - се истакнува во соопштението на ВЕУС. Тестирањето заеднички е спроведено од страна на членките на ВЕУС : Altroconsumo (Италија), DECO (Португалија), ОСУ (Шпанија) и Test-Achats (Белгија). Тестирани се официјалните дресови на националните селекции на: Полска, Шпанија, Германија, Русија, Украина, Италија, Франција, Холандија и Португалија.

ОД НАШАТА ПРАКТИКА

Од Советодавното биро Скопје

ПРОБЛЕМ	<p>Во ОПМ се јави потрошувач со прашањето каде може да се обрати бидејќи гледајќи реклама купил одреден производ, а се покажало дека тој има различни и послаби карактеристики отколку што било прикажано на рекламата. Потрошувачот бил доведен во заблуда.</p>
СОВЕТ	<p>Во согласност со Законот за заштита на потрошувачите, заведувачко рекламирање е секое рекламирање кое на каков било начин, вклучувајќи ја и неговата презентација, ги доведува во заблуда или е веројатно дека ќе ги доведе во заблуда лицата на кои им е наменето и кое заради својата измамничка природа најверојатно ќе влијае врз нивното економско однесување. Му посочивме на потрошувачот дека во конкретниов случај е сосема јасно дека рекламирањето го довело во заблуда и поради својата измамничка природа влијаело на неговото економско однесување - т.е. потрошувачот донел одлука за правење промет која не би ја донел доколку би му биле дадени точни информации (една од информациите која се смета за информација од суштествено значење е информацијата за главните карактеристики на производот).</p> <p>Го советувавме потрошувачот да се обрати до Државниот пазарен инспекторат со цел да му помогне во остварувањето на неговото право.</p>
ПРОБЛЕМ	<p>Потрошувач се јави во ОПМ со прашање дали EVN Македонија има право да исклучува за неплатен минимален долг од 3000 денари, а притоа да не го информира потрошувачот за тоа со некоја опомена пред исклучување. Исто така, потрошувачот ни посочи дека износот од 800,00 денари за повторно вклучување е зголемен на 2500,00 денари, па според тоа, го интересираше кој го одредува тој износ.</p>
СОВЕТ	<p>Во согласност со Правилникот за условите за снабдување со електрична енергија кој го има донесено Регулаторната комисија за енергетика, снабдувачот има право да испрати опомена во писмена форма во која се назначува и рокот на плаќање до потрошувачот кој не ја платил сметката или фактурата во рок од 15 дена од денот на завршувањето на пресметковниот период. Потрошувачот којшто добил опомена од снабдувачот во писмена форма преку поштенски факс, електронска пошта или лична достава се смета дека е уредно опоменат. Операторот на дистрибутивниот систем е должен, по барање на снабдувачот, да ја прекине испораката на електрична енергија на пресметковното мерно место поради неплаќање на доставената сметка или фактура ако потрошувачот, по истекувањето на рокот од опомената, не ја плати сметката или фактурата. Потрошувачот на кој му е прекината испораката на електрична енергија поради неплатена сметка или фактура е должен да ги плати трошоците за повторно приклучување.</p> <p>Во Правилникот не е наведен минималниот износ за исклучување, како ниту износот кој се плаќа за повторно приклучување. Му укажавме на потрошувачот дека за подетални информации во врска со неговите прашања треба да се обрати до Регулаторната комисија за енергетика која ги носи сите правилници поврзани со работата на давателот на електрична енергија.</p>
ПРОБЛЕМ	<p>Потрошувачот кој се јави во ОПМ сакаше да се информира дали има основ да му се одбие гаранцијата?! Во конкретниов случај станува збор за лаптоп кој не е физички оштетен, ниту гребнат, но се појавил проблем во хард-дискот и затоа, во рамките на гарантниот рок е однесен на сервис. Од вработените во овластениот сервис е констатирано дека е настанато физичко оштетување на хард-дискот кое на спаѓа во самата гаранција и му било соопштено дека во овој случај трошоците за поправка ќе паднат на негов товар – му била одбиена гаранцијата. Исто така, потрошувачот го интересираше дали вработените во овластениот сервис имаат право да го отворат производот оставен на поправка – бидејќи потрошувачот при неговото оставање на сервис потпишал документ во кој било наведено дека вработените во овластениот сервис не одговараат за штетите настанати при сервисирањето на производот.</p>
СОВЕТ	<p>Го информиравме потрошувачот дека во самиот гарантен лист се наведени случаите кога тој нема да важи и во тој случај сам ги сноси трошоците за поправката. Па, во контекст на ова, му укажавме дека постои основ да се одбие гаранцијата доколку се утврди дека станува збор за оние случаи во кои таа не важи.</p> <p>Во однос на неговото второ прашање, му укажавме дека овластениот сервисер има право да го отвори производот оставен на поправка со цел да ги отстрани недостатоците и тој (производот) да може повторно да функционира што е и цел на сервисирањето.</p> <p>Доколку сепак потрошувачот смета дека вработените од овластениот сервис не се во право, му посочивме дека може да го пријави случајот во Државниот пазарен инспекторат и да побара да се ангажира независно стручно лице од областа на електротехниката и електрониката од листата на стручни вешти лица на Основниот суд Скопје 2 Скопје, кое ќе даде свое независно стручно мислење со кое ќе ја разјасни ситуацијата која настанала поради постоењето на спротивставени наводи меѓу сервисерот (смета дека се работи за случај кој не влегува во самата гаранција) и потрошувачот (смета дека се работи за случај кој влегува во самата гаранција, напоменувајќи дека не е можно физичко оштетување на хард-дискот притоа без видливи траги на лаптопот).</p>

Од соработката на ОПМ со Институтот за акредитација на РМ. Подетално може да се информирате во брошурата на ИАРМ: „Лифтови, нивно одржување и периодични прегледи: основни информации и совети за правни и физички лица“ <http://www.iarm.gov.mk/>

ЛИФТОВИ И НИВНО ОДРЖУВАЊЕ

Лифтовите и останатата опрема за превоз на лица може да се стават во употреба доколку не го загрозуваат здравјето или безбедноста на лицата кои ги користат и доколку опремата се користи за предвидената намена. Од тие причини, тие подлежат на периодични технички прегледи и испитувања кои треба да се извршат од страна на независни правни лица. Правното лице кое го произведува или продава лифтот треба да достави до сопственикот изготвени упатства за употреба, одржување и периодични прегледи, како и други документи кои треба да се чуваат заедно со опремата при нејзиното користење.

Сопственикот на лифтот треба да поднесе барање до Државниот инспекторат за техничка инспекција за ставање во употреба на техничката опрема. Кон барањето, корисникот е должен да ја достави и следнава документација: извештај од извршениот преглед на техничката опрема од независно правно лице, изјава заверена од нотар дека има склучен договор со независно правно лице кое ќе врши технички прегледи и периодични испитувања, распоред за вршење на технички преглед и периодични испитувања и други документи утврдени во техничките прописи за секоја одделна област.

Сервисерот со кој сопственикот на лифтот има потпишано договор за одржување, е должен најмалку еднаш месечно да изврши преглед на лифтот и да го евидентира во матичната книга на лифтот. Доколку при прегледот се утврдат одредени недостатоци, тие треба да се отстранат без одлагање. Доколку недостатоците се од посериозна природа и можат да го доведат во опасност здравјето и животот на корисниците, лифтот треба да се исклучи од употреба и да се обележи дека тој е надвор од употреба.

„Прв технички преглед“ се врши пред ставањето во употреба на лифтот или после извршени значајни промени додека „Периодичен технички преглед“ се врши најдоцна една година од последниот технички преглед. „Вонреден технички преглед“ се врши пред ставањето во погон на техничката опрема на која се отстранети недостатоците утврдени со техничките прегледи или е заменета некоја безбедносна компонента на лифтот.

Сопственикот на лифтот треба да го извести Државниот инспекторат за техничка инспекција за спроведените технички прегледи. Доколку на лифтот не е извршен технички преглед, од безбедносни причини треба да се стави вон употреба.

Сопственикот на лифтот, по извршениот технички преглед од страна на независното правно лице, треба да добие технички извештај кој ќе содржи заклучок од целокупниот извршен преглед. Доколку заклучокот е позитивен, на видно место во лифтот се става ознака од страна на независното правно лице дека е извршен технички преглед. Доколку заклучокот е негативен, во зависност од процената на стручните лица, се дава рок за отстранување на недостатоците, не подолг од 60 дена или, пак, лифтот се исклучува од употреба доколку се откриени сериозни недостатоци кои можат да ја загорзат безбедноста на корисниците. По отстранувањето на недостатоците, неопходно е да се направи вонреден технички преглед за да се потврди коректноста на преземените мерки за отстранување на дефектите.

На крај, може да констатираме дека периодичните прегледи и одржувањето го продолжуваат работниот век на лифтот, а во исто време ја гарантираат и безбедноста на неговите корисници.

ПРАВА НА ПАЦИЕНТИТЕ

Што се должни да Ви обезбедат здравствените установи

Заштитата на Вашите права, како пациент, се заснова на начелата на хуманост и достапност.

Овие права се утврдени со Законот за правата на пациенти. При остварувањето на Вашите права треба да знаете дека, во согласност со овој Закон, освен што имате право на не дискриминација (заснована на пол, раса, боја на кожата, јазик, вера...итн.), Вие имате право на грижа, лекување и рехабилитација. Правото на почитување на личноста и достоинството и правото на лична сигурност за време на престојот во здравствената установа се исто така загарантирани во согласност со овој Закон.

Вие, како пациент, треба да сте информирани за имињата, стручната подготовка и специјализацијата на здравствените работници кои непосредно Ви укажуваат здравствена заштита. За таа цел треба да имате медицинско досие, право да имате увид во него, право на појаснување на податоците, извод или копија на податоците и документите од медицинското досие. Увид во ваквото досие можат да имаат (доколку тоа пациентот изричито не го забранил за време на живот), во случај на смрт на пациентот, и брачниот или вонбрачниот другар на пациентот, полнолетно дете, родител, полнолетен брат или сестра на пациентот, како и законскиот застапник, односно старателот на пациентот.

Личните и медицинските податоци се чуваат во согласност со прописите за чување на професионална и деловна тајна, како и оние за заштита на личните податоци. Тука спаѓаат здравствениот статус, медицинската, односно клиничката состојба, дијагнозата, прогнозата и третманот, како и сите други информации од лична природа, кои како такви се чуваат дури и по смртта на пациентот.

Доколу посакате, имате право на услови што обезбедуваат приватност при прегледот, лекувањето, а особено при укажувањето на личната нега и таа може да се укаже само во присуство на лицата кои се неопходни за извршување на интервенцијата. Овозможено Ви е да поседувате предмети за лична употреба за облекување, обезбедување на лична хигиена, како и за други лични и неопходни потреби во согласност со Вашата здравствена состојба.

Исто така, при сместувањето во здравствена установа, треба да Ви биде овозможено да бидете одвоени од пациент од различен пол.

За време на престојот во здравствена установа можете да примате и испраќате пошта и да водите телефонски разговори, но на свој трошок. Во рамките на можностите на здравствената установа, имате право да се информирате, да следите радио и телевизиски програми, а исто така да учествувате, по свој избор, во верски активности.

Здравствената установа треба да Ви овозможи користење на викенд-отсуство во согласност со здравствената состојба. Сепак, доколку станува збор за малолетно лице или за пациент кој не е во состојба да расудува, здравствената установа треба да го извести родителот, законскиот застапник, односно старателот, како и Центарот за социјална работа, за самоволното напуштање без најава.

Здравствената установа е должна да Ви обезбеди услови за остварување на Вашите права како пациент, притоа соработувајќи со здравствените установи на и вон територијата на Република Македонија. Таа треба да Ви обезбеди лична сигурност за време на престојот во здравствената установа, да Ве информира за Вашите права од здравствената заштита и здравственото осигурување и за постапката за остварување на тие права.

Што е паричен депозит?

Депозит претставува влог на физичко лице – потрошувач кај некои од субјектите овластени да прибираат депозити. Под оваа дефиниција се вклучени сите видови на влогови на граѓаните без оглед дали се во домашна или странска валута, по видување или орочени и сл. Податоците за депозитите се деловна тајна на банката која обезбедува заштита на податоците на/за клиентите. Договорот за паричен депозит е склучен кога банката се обврзала да прими, а депонентот да положи кај банката определен паричен износ. Со овој договор банката стекнува право да располага со депонираните пари и е должна да ги врати според условите предвидени во договорот.

Постојат повеќе видови на депозити: во однос на валутата (во денари или во девизи), видот на сметките (тековни сметки и штедни книшки), начинот на орочување (орочени и депозити по видување), каматата (фиксна или променлива) и сл.

Надоместок за депозитот

Примателот на депозитот му исплаќа надомест на потрошувачот во вид на камата, која се искажува во проценти. Висината на каматата се разликува за депозитите по видување и за орочените депозити, како и во зависност од валутата на депозитот. Каматата се искажува на годишно ниво и се исплаќа, во принцип, во валутата на депозитот.

Како се пресметува каматата:

Каматата се пресметува на следниов начин. Сумата која сакате да ја орочите ја множите со каматната стапка на годишно ниво, множено со периодот на орочување во денови, поделено со бројот на денови во календарската година, поделено со 100.

Пример:

Орочувате 1.000 евра на 3 месеци, со каматна стапка од 3.5% годишно:

$$1.000 \times 3,5 \times 91 : 365 : 100 = 8,72 \text{ евра}$$

Орочувате 1.000 евра на 12 месеци, при каматна стапка од 3.5% годишно:

$$1.0 \times 3,5 \times 365 : 365 : 100 = 35 \text{ евра}$$

Кој гарантира за влоговите (депозитите)?

Гаранцијата за влоговите е регулирана со закон и ја врши Фондот за осигурување на депозити. Гаранцијата се однесува исклучиво за физички лица. Износот е 30.000 евра по штедач, за вкупните депозити во секоја единечна банка/штедилница. Фондот ги обештетува осигурените депозити, но не повеќе од денарска противвредност на 30.000 евра по депозит во една банка, филијала на странска банка или штедилница. Под депозит на еден депонент се подразбираат вкупните депозити што депонентот ги има во една банка, филијала на странска банка или штедилница.

Предностите и недостатоците на овој модел на штедење се согледуваат во: сигурноста на депозитот (влогот), приходите од каматата се фиксни и не се оданочуваат. Како недостатоци може да се истакнат: помалата заработка од онаа кај влог во акции или инвестициски фондови (иако овие приливи се оданочуваат), но и ризикот кај нив е поголем, потоа неможност за располагање со средствата за време на орочувањето или санкции за предвремено раскинување на договорот, како и ризик од пад на вредноста на валутата во која се штеди во текот на орочувањето.

ЕЛЕКТРИЧНИ ЧЕТКИ ЗА КОСА

Текстот е преземен од Stiftung Warentest од 08/2011

Напоменуваме дека цените дадени во текстот се однесуваат на германскиот пазар

Електрични четки за коса - за поголем волумен, поубави локни, коса која сјае. Тие се оној префинет трик на секоја фризура која трае неколку часа. Најдобра од нив е Petra.

Кога косата е без форма, со помош на добра електрична четка за коса може да се отстранат нејзините недостатоци и фризура да трае неколку часа. Со неа се добива волумен, се прават локни, косата се витка на надвор и на внатре. Заради тоа, во Германија, само во 2010 година се продадени речиси еден милион електрични четки за коса.

На тестот се испитувани шест модели и една со идентична градба. По неговото завршување, препорачани се четири добри четки, меѓутоа не и најскапата традиционална марка Rowenta.

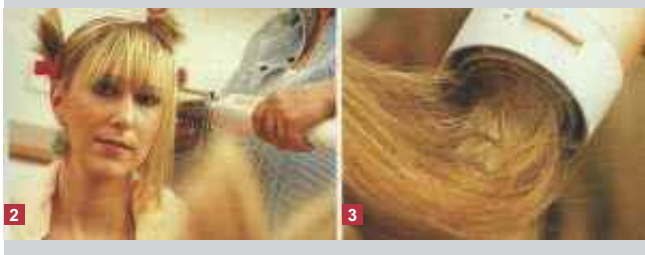
Четката Rowenta ја вовлекува долгата коса во отворот за дување

Кај четката на Rowenta се забележани голем број недостатоци: главата на четката се загрева речиси до 100 степени - доволно за да се изгори кожата на главата, ушите и прстите. Овој апарат се покажа опасен и за долгите прамени. Замотани во острите боцки на четката, постои можност тие да се заплеткаат и при паѓање надолу да се заглават во отворот од кој дува топлиот воздух (види слика). Исто така, фризура направена со четката Rowenta на тестот не издржала доволно - само осум часа.

Наш совет

Најдобра од сите во обликувањето на фризура е електричната четка за коса на Petra Cool Curl, која се покажа како многу лесна за ракување (по цена од 20 евра). По неа, најголем впечаток остави Bosch beautixx curly (со цена од 28 евра) и Grundig Profi Hairstyler (по цена од 43 евра). Двете последни покажаа мали недостатоци: дебели и малку непрактични рачки за обликување и фризура која траела доволно долго.

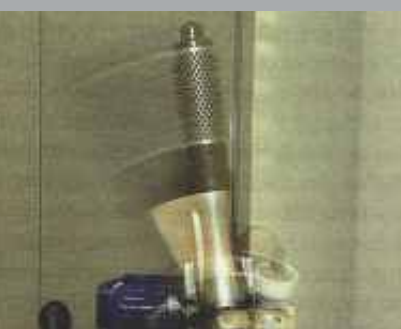
- 1. Добро смислено:** Боцките на електричната четка на Grundig се спуштаат (вовлекуваат) со помош на копче, така што косата, лизгајќи се, се одмотува од главата на четката.
- 2. Жешко:** Четката за коса на Rowenta многу се загрева, но дава мал волумен.
- 3. Опасно:** Косата на една испитаничка влегла во отворот од кој дува топлиот воздух на четката на Rowenta. Решетките за заштита на отворот се премногу одвоени.

Фризурата направена со сите други електрични четки за коса издржала најмалку осум часа дневно, а најдолго онаа направена со четките Petra и Clatronic. Двајца фризери ја обликувале косата на 27 испитанички со помош на сите апарати на тестот. Десет жени, кои биле претходно подучени, сами ја обликувале својата коса.

Како со помош на четките да се направи фризура? Со помош на жешкиот воздух од над 80 степени, се ослабува водородната врска во косата. Потоа, таа може лесно да се навитка во локни или да се исчешла и да добие сјај. Студениот воздух помага да се фиксира новата форма. Но, оваа убавина е минлива. Природната влага на воздухот ја исправа косата. Сепак, во краткотрајниот ефект има и нешто добро: електричните четки за коса, кои се загреваат до најмногу 100 степени, далеку помалку ја оштетуваат косата отколку пеглите за коса од кои дел се загреваат и до 230 степени или, пак, од трајната фризура (минивал), која хемиски ја менува структурата на косата и секогаш ја оштетува.

Функцијата за јонизирање не дава никаква предност

Сепак, на тестот немало совршена четка. На крајот, фризерите и жените кои ги испробале сите четки, посакале да имаат четка која би имала сè: четката од соништата би требало да ја поседува практичната форма на Petra, боцките кои се собирале како кај онаа на Bosch, начинот на дување застапен кај Grundig и прекинувач кој би бил далеку над рачката, како кај четката на Braun. Тестот покажал дека техничките новитети, како многу рекламираната јонизирачка функција, всушност, не претставувале никаква предност. Таа би требало да го спречи статичкото електризирање на косата, но тоа го правеле и многу од другите електрични четки за коса кои ја немале оваа специјална функција.

1. Пет илјади пати наваму-натаму: Толку често се превиткувал кабелот на електричната четка на Grundig – и издржал. На долготрајниот тест и каблите на другите четки се покажале заштитени од прекршување.
2. Една добра електрична четка за коса успева да го направи следново: Левата половина на косата да ја има првобитната рамна форма, додека десната половина на косата да има впечатливи локни направени со победникот на тестот - Petra ElectricCool Curl.

Начин на тестирање

На тестот: 7 електрични четки за коса, од нив една идентична.

Набавка на примероците за тестот: Ноември до декември 2010.

Цени: Според информациите на понудувачите во април 2011.

НАМАЛУВАЊЕ НА ОЦЕНКАТА

Доколку фризурата била оценета како задоволителна, тогаш оценката за резултатот од обликувањето не можела да биде подобра. При оценка за употребата - „доволен“ или полоша, оценката за квалитет на тестот можело да биде повисока само за половина оценка. При оценка „недоволен“ за намотувањето и одмотувањето на косата од четката, оценката за употреба не можела да биде подобра. При оценка „доволен“ за вплеткувањето на косата во моторот, оценката за сигурност не можела да биде подобра. Доколку оценката за температурата и регулирањето на јачината на дување била „доволен“, оценката за употреба можела да биде подобра за само половина оценка.

РЕЗУЛТАТ ОД ОБЛИКУВАЊЕТО: 30 %

На тестот кој се спроведувал само на едната половина од косата, двајца фризери ја наводиле, а потоа ја обликувале, со помош на четка, косата на 27 испитанички, која била мека до нормална и со максимална должина до рамена. Фризерите го испитувале резултатот и состојбата на косата (резултатот од обликувањето, трајноста, сјајот, волуменот, расчешлувањето, сувоста, наелектризираноста). Резултатите се толкувале со помош на анализа на варијансата и со споредување на средната вредност по парови (LSD – тест).

УПОТРЕБА: 25%

Двајца фризери и десет обучени испитанички во фризерско и практично тестирање го оцениле зафаќањето на косата, намотувањето и одмотувањето на косата од четката, регулирањето на температурата и јачината на дување и времетраењето на сушењето.

РАКУВАЊЕ: 25%

Десет обучени испитанички го употребувале секој апарат во текот на една недела и го оцениле, меѓу другото, и упатството за употреба, употребата на елементите за вклучување/исклучување, ракувањето/практичноста при обликување, должината на кабелот и неговата флексибилност, како и ставањето/вадењето на дополнителните делови.

ТЕХНИЧКО ТЕСТИРАЊЕ: 10%

400-часовно постојано тестирање во циклус од по 15 минути употреба при највисок степен на температура и 15-минутна пауза (200 часа чисто време на работа). Освен тоа, оценување на звукот при вклученост во согласност со DIN 60704 и испитување на кородирањето во согласност со DIN EN ISO 6270-2 (АНТ). Се испитувала и стабилноста со тест на паѓање од 70 см височина и издржливоста на мрежниот прекинувач со над 10 000 пати механичко притискање.

Сите апарати го положиле тестот за ограничување на интерференцијата во согласност со EN 55 014-1.

СИГУРНОСТ: 10%

Сигурноста е испитувана во согласност со DIN EN (VDE 0700) 60335-1 и DIN EN 60335-2-23.

Совети

Подготовка: Косата треба да е малку навлажнета. Најдобро се обликува миената коса бидејќи тогаш е најмека. Навлажнете ја сувата коса со вода, на пр., со прскање. Пената за коса ќе ја направи фризура потрајна. Изберете ја соодветната големина на четката - поголема четка дава поголем волумен и ја прави косата брановидна, а помала четка ја витка во поситни локни.

Обликување: Зафатете еден прамен со четката. Доколку сакате локни, завиткајте ја косата неколку пати околу четката, а за виткање на надвор или на внатре завиткајте го само крајот на косата. Оставете ја косата да се исуши. Температурата и јачината на дување се регулираат по сопствена желба - колку е појако дувањето, толку побргу се суши косата. Колку пожешко дува, толку подобри ќе бидат локните.

Фиксирање: Со помош на ладниот воздух се фиксираат локните и тие, лизгајќи се, се одмотуваат од четката. Обрнете внимание на тоа електричната четка за коса да има функција за дување на ладен воздух. Дополнително, косата може да ја фиксирате со спреј за коса.

Petra, 20 евра
ДОБАР (1,6)

Најдобра: Мала, лесна и многу практична за ракување, оптимално ја зафаќа косата и прави прекрасни локни кои, покрај тоа, се и сјајни и долго траат. Но, како и сите четки, таа значително се загрева.

Bosch, 28 евра
ДОБАР (1,8)

Добро смислена: Овој апарат прво ја зафаќа и ја суши косата, а потоа боцките се спуштаат (вовлекуваат) со стискање на копчето – на овој начин, главата на четката, без кубење, лизгајќи се, се одмотува од сјајната коса. Рачката е малку непрактична.

Grundig, 43 евра
ДОБАР (1,8)

Силно дување: Четката има голема јачина на дување и повеќе степени на подесување. Рачката зазема многу место и поради тоа е премногу кабата. Потребни се двете раце за да се спуштат боцките, а четката, лизгајќи се, се одмотува од косата.

Braun, 33 евра
ДОБАР (2,0)

Добро градена: Тенката рачка добро лежи на рака и тоа го прави обликувањето полесно. Регулаторот на температурата и на јачината на дувањето, кој се врти, се наоѓа дури од горната страна, но тој може да се употребува само со другата рака. Нема функција за дување на ладен воздух за да се фиксира фризура.

Clatronic, 9 евра
ЗАДОВОЛИТЕЛЕН (3,2)

Бавна: Оваа четка со слабо дување ја обликува косата многу побавно од другите. Доколку сте вешти во обликувањето, фризура на крајот ќе биде добра. Намотувањето и одмотувањето на косата од четката може да биде тешко поради тврдите и лизгави боцки. Нема функција за дување на ладен воздух за да се фиксира фризура.

Rowenta, 59 евра
ДОВОЛЕН (4,5)

Со многу недостатоци: Долгата коса може да се заглави во четката со голема тежина од 500 грама. Заштитата на отворот за дување не е добра - долгата коса може да биде вовлечена во него. На долготрајниот тест, пластичните делови подгоруваа, додека боцките се разделуваа на повеќе делови.

електрични четки за коса

евалуација	Petra Electric Cool Curl CC 300	Bosch beautixx curly PHA2300	Grundig Profi Hairstyler HS 8980	Braun Satin Hair 3 Airstyler AS330 ¹⁾	Clatronic Hot Air Styler HAS 2712	Rowenta Brush Aktiv 1000 CF9220	
средна цена во евра	20	28	43	33	9	59	
идентична градба	Vomann CB 856 (9 евра) е идентичен по градба со Clatronic Hot Air Styler HAS 2712						
ОЦЕНКА ЗА КВАЛИТЕТ	100%	ДОБАР (1,6)	ДОБАР (1,8)	ДОБАР (1,8)	ДОБАР (2,0)	ЗАДОВОЛИТЕЛЕН (3,2)	ДОВОЛЕН (4,5)
РЕЗУЛТАТ ОД ОБЛИКУВАЊЕТО 30 %	добар (1,6)	добар (1,7)	добар (1,8)	добар (1,8)	добар (1,7)	задоволителен (2,9)	
фризура/трајност	++/+	+/o	+/o	+/o	+/+	o ¹⁾ /e	
сјај/волумен	++/++	++/+	++/+	++/+	++/+	++/o	
расчешлување/сувост	+/++	++/++	++/++	+/++	+/++	+/++	
наелектризираност	+	+	+	+	+	o	
УПОТРЕБА 25%	добар (1,8)	добар (1,7)	многу добар (1,3)	задоволителен (3,2)	доволен (3,7)¹⁾	недоволен (5,0)¹⁾	
намотување/одмотување на косата од четката	++	++	+	+	o	o ¹⁾	
регулирање на температура и јачина на дување	+	+	++	e ¹⁾	e ¹⁾	o	
времетраење на сушењето	+	++	++	+	e	++	
РАКУВАЊЕ 25%	добар (1,7)	задоволителен (2,6)	добар (2,5)	добар (1,8)	добар (2,0)	задоволителен (3,2)	
ТЕХНИЧКО ТЕСТИРАЊЕ 10%	многу добар (1,1)	многу добар (1,2)	многу добар (1,3)	многу добар (1,1)	многу добар (1,1)	доволен (4,0)	
СИГУРНОСТ 10%	многу добар (1,5)	многу добар (1,5)	многу добар (1,5)	многу добар (1,4)	многу добар (1,4)	доволен (4,0)	
трајност на натписот на сигурносните информации	++	++	++	++	++	++	
загревање на главата на четката	o	o	o	o	o	e	
механичка/електрична сигурност	++/++	++/++	++/++	++/++	++/++	++/++	
вовлекување на косата во отворот за дување	++	++	++	++	++	e ¹⁾	
ТЕХНИЧКИ ОСОБЕНОСТИ							
јонизирачка функција (според понудувачите)/функција за дување на ладен воздух	□/■	□/■	■/■	□/□	□/□	■/■	
преден додаток за обликување/различни четки	□/■	■/■	■/■	□/■	□/□	□/■	
степен на топлина/контролни светилки	2/□	2/□	2/□	2/□	2/□	2/□	
тежина во гр	205	300	367	241	205	494	

При иста оценка на квалитет, редоследот е по азбучен ред. *) води кон намалување на оценката (види „избрано...“ на стр. 35) ■ = да. □ = не.

Легенда за резултатите од тестот: ++ = многу добар (0,5-1,5), + = добар (1,6-2,5).

o = задоволителен (2,6-3,5), e = доволен (3,6-4,5), — = недоволен

(4,6-5,5).

1) Фирмата Braun ги повлече од продажба електричните четки од серијата Satin Hair 3 со производствен код „021“.

Кај нив постоела опасност од струен удар, бидејќи се одвојувала спојката на дводелната рачка, со што каблите би останале отворени. Електричните четки од овој тест не се од таа серија. Повеќе информации за тоа на:

www.test.de/rueckruf-braunsatinhair3. Понудувачи види на стр.96.

Што претставува еколошкото производство на електрична енергија?

За овој поим не постои општо прифатена дефиниција. Постојат два вида извори на енергија. Необновливи и обновливи. Во обновливите извори на енергија спаѓаат фосилните горива (јаглен, нафта, природен гас) и нуклеарните горива (нуклеарна фисија и нуклеарна фузија). Од причина што нив ги има во ограничени количини, а истовремено се и загадувачи на околината, но и причинители на климатските промени, за нас се, секако, поинтересни обновливите извори на енергија.

Всушност, еколошката електрична енергија е електрична енергија добиена од обновливи извори на енергија. Во обновливи извори на енергија спаѓаат: сончевата енергија, енергијата од ветер, хидроенергијата, енергијата од биомаса и геотермалната енергија. Тие доаѓаат директно од природата и постојано се обновуваат, не ја загадуваат околината со што придонесуваат во намалувањето на климатските промени и истовремено, преку нивното користење се придонесува за подобрување на економско-социјалните состојби во една држава.

Сонцето е примарен извор на енергија на Земјата. Во Република Македонија просечното сончево зрачење изнесува $3,8 \text{ kWh/m}^2$ и е за околу 30% повисоко од просечната вредност во многу европски земји. Сончевата енергија може да се користи за добивање на топлинска и електрична енергија. Во домаќинствата и индустријата сончевата енергија се користи за греење вода, за загревање на простории, за електрична енергија за различни намени. Во земјоделството се користи за сушење на овошје и зеленчук, за загревање на стакленици и пластеници, за загревање на вода за различни потреби, за производство на електрична енергија.

Ветерот се користи како обновлив извор за добивање на електрична енергија. Со поставувањето на ветерници - доколку има услови за тоа - може да се произведе електрична енергија за различни потреби во домаќинствата, во земјоделството или во индустријата. Ветерниците кои произведуваат механичка енергија се користат за испумпување на вода за наводнување, за одводнување на поплавени земјоделски површини, за спроведување на водата по канали и сл.

Хидроенергија е претворање на потенцијалната енергија на водата во електрична енергија. Малите хидроцентрали (со капацитет помал од 10 MW) се особено корисни за производство на електрична енергија во изолирани региони.

Енергија од биомаса е всушност енергија добиена од која било органска материја што може да се искористи како извор на енергија. Според местото на создавање, постои биомаса од земјоделството (слама, сено, прачки, зелена биомаса), од шумарството (дрво и остатоци од дрво), од индустријата (остатоци од дрвната индустрија, од индустриите за преработка на храна), како и од домаќинствата (отпад, остатоци од храна).

Биомасата може да се користи за добивање на биогориво, биогаз, цврсти горива од биомаса - производство на брикети и пелети.

Геотермалната енергија се употребува илјадници години. Топлината на земјата, особено на геотермалните води, може да се користи за добивање на топлина, за производство на електрична енергија. Топлинските пумпи ја извлекуваат топлината од плитките подземни води, од амбиенталниот воздух или од водните ресурси.

Потребата од користење на обновливите извори на енергија се јавува понагласено во изминативе децении и е поврзана со последиците од емисиите на гасови и ефектот на стаклена градина, односно од глобалното затоплување и климатските промени. Меѓутоа, покрај еколошкото значење, употребата на обновливите видови на енергија за добивање на електрична енергија има и социоекономско значење за една држава во смисла на намален увоз на струја, фосилни горива, придонес во развојот на локалната самоуправа, индустријата, отворање на нови работни места итн. Од друга страна, пак, на домаќинствата им се дава можност да штедат практикувајќи енергетски ефикасни мерки.

ПОТРОШУВАЧИ!

ДОКОЛКУ ИМАТЕ ПРОБЛЕМИ СО:

градба, мебел, сервисни услуги, облека и обувки, патувања и туристички агенции, продажба од врата до врата, финансиски услуги и осигурување, гаранција и гарантен лист, права на пациенти, јавни претпријатија, енергетика(заштеда на енергија во домот)

МОЖЕТЕ ДА СЕ ОБРАТИТЕ ДО:

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ НА МАКЕДОНИЈА

ул.“Водњанска” б.б.1000 Скопје,
тел./ факс: 3179 - 592; тел.3212-440
url: www.opm.org.mk; e-mail: opm@opm.org.mk

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ БИТОЛА

ул. Браќа Мингови бр.5,7000 Битола
тел./факс: 047/228 246

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ ШТИП

ул. Васил Главинов бб,2000 Штип
тел./факс: 032/529-745, моб.075 306 605

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ ОХРИД

Ул., „ Ѓорче Петров" зграда Гранит, ламела 2 ,локал 1
тел./факс: 046/523 348

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ КОЧАНИ

ул. Раде Кратовче бр.1,2300 Кочани
тел./факс: 033/274 013 лок. 104

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ ТЕТОВО

ул. ЈНА, Општина Тетово,1200 Тетово
тел./факс: 044/356 630

“Овој билтен беше овозможен во рамките на програмата CIVICA Mobilitas - имплементирана од ЦИРа и финансиски поддржана од SDC. Овде наведените мислења се мислењата на авторот/ите и нужно не ги рефлектираат мислењата на ЦИРа и SDC”.